
ПРОГЛАД

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2007 (год. XVI), ISSN 0861-7902

Калина ЩЕРЕВА

РОЛЯТА НА ОТГЛАГОЛНИТЕ МЕЖДУМЕТИЯ В КОМПЮТЪРНО ОПОСРЕДСТВАНАТА КОМУНИКАЦИЯ (КОК)

Der Artikel befasst sich mit der Funktion der deverbale Interjektionen in der computervermittelten Kommunikation (CVK). Da die traditionellen Perzeptionskanäle bei der CVK nicht präsent sind, entwickeln die Kommunikanten kompensatorische Mechanismen, um die nonverbalen und paraverbalen Charakteristika ihrer Rede vermitteln zu können. Ein solcher Mechanismus ist die Bildung von deskriptiven sekundären Interjektionen – eine Redeerscheinung, die traditionell für das Comic-Genre geworden ist.

Eine weitere Funktion der deverbale Interjektionen ist, den Kontext der virtuellen Kommunikation aufzubauen und hiermit den konkreten Redeabsichten des Sprechers zu dienen. Oft wird so eine Spontaneität simuliert und die tatsächlichen Emotionen und Reaktionen werden getarnt. Es wird eine verfälschte Identität inszeniert.

0. Увод

С масовото навлизане на информационните технологии в нашето ежедневие постепенно започнаха да се разпространяват и нови форми на комуникация. През последното десетилетие популярност придоби така нареченият чат или разговор в мрежа, една от разновидностите на компютърно опосредстваната комуникация (КОК).

Чатът представлява едновременен непринуден диалог или мултилог в реално време, провеждан в интернет чрез специален софтуер в определено виртуално място. Названието чат (от англ. *to chat* – „бъбря“),

„разговарям“) обяснява предназначението на този софтуер – “неангажиращо говорене в интернет, чрез изпращане и получаване на съобщения на смени” (Кирова 2001).

Разговорът в мрежа обединява характеристиките на устната и писмената реч, но в същото време не е нито едното, нито другото в традиционния смисъл, който им е бил придаван досега. Комуникацията се осъществява графично; за целта се използват символите от ASCII code таблицата в паметта на компютъра – букви, цифри и други графични единици. За разлика от традиционната кореспонденция, виртуалната обмяна на информация протича с много високо ниво на интензивност и динамика, и в тези си характеристики тя е съпоставима с традиционния разговор лице в лице. Електронната медия предоставя възможността за моментално предаване, съответно получаване на информацията, което води до уникалната възможност за синхронизиране на писменото общуване. Този факт релативира доскоро строгото теоретично разграничение между устна (синхронна) и писмена (диахронна) форма на вербална интеракция (вж. Рейд 1991). Чрез развитието на информационните технологии е преодолян класическият хронологичен интервал между стимул и отговор (*Stimulus – Response*) в епистоларната комуникация, като се запазва пространствената дистанция между пишещите. Тъй като, за да се осъществи какъвто и да е разговор, е необходима фундаменталната концепция за едновременното присъствие на участниците в някакъв медиен канал, е въведен терминът киберпространство, в чиято макрорамка се осъществява КОК.

Общуването в мрежа има две разновидности: чат разговор, който протича синхронно и не се съхранява дългосрочно на технически носител; и разговор във виртуален форум, който протича диахронно (макар и понякога с много малка времева дистанция между отделните изказвания) и съществува продължително в киберпространството, като е достъпен чрез определен интернет адрес. Чат разговорът и виртуалният форум са нови, хибридни жанрови формати, моделирани чрез ограниченията, но и възможностите, които електронната медия представя. Цялата комуникативна ситуация се изгражда и съществува посредством течащия на екрана текст. Текстът съдържа базовите признаци, които определят дадена реч като разговорна – непринуденост и неофициалност на общуването, експресивност, непосредствено участие на комуникаторите, силна опора на ситуацията, зависимост от ситуативния контекст. В същото време традиционните перцептивно-предавателни

каналите на информация липсват. Поради отсъствието на визуално-акустична регулация на говорния акт (суперсегментация, мимика, жестика и т. н.) се стига до семантично свръхнатоварване на вербалния код. Недостигът на физическа реалност се компенсира чрез средствата на езика и графиката – използват се прагматични частици, стилистично маркирана лексика, междуметия, стилизирани изображения (емотикони), договорени графични знаци (*smileys*), графична игра с прагматична функция, препинателни знаци в стилистична функция (Михайлова 2000).

1. Отглаголните междуметия като похват за минимизация на речта

Принципът за хиперфункционалността на вербалния код в КОК поражда ефекта на минимизация на езиковите структури – максимална бързина и минимално усилие от общуващите при оптимално кодиране, съответно декодиране на говорната интенция.

Повечето похвати за минимизация на речта в чат разговора са универсални – използват се от всички потребители, независимо от тяхната езиково-етническа принадлежност, например редуцираната пунктуация и експресивната ѝ употреба, емотиконите, ремарките и английските съкращения. Други особености на общуването в мрежа са по-скоро локални конвенции, характерни за КОК в рамките на определена езиково-културална общност. Тези специфични похвати за минимизация на речта често са базирани на лексикално-граматичните детерминанти на съответната езикова система. Такъв локален речеви феномен, който се среща и в българските чат текстове, е използването на отглаголни вторични междуметия. Тези междуметия се образуват от глаголна основа чрез деглутинация на глаголната флексия, което по подразбиране ограничава тяхната употреба в рамките на флективните езици (индоевропейско и семито – хамитско езиково семейство).

Междуметийната, извънсинтагматична употреба на глаголната основа не е ново явление. Тя придобива мащабност още в началото на 20. век, когато служи за допълнително динамизиране и описание на действието в придобилия бърза популярност в Европа и Северна Америка жанр на комикса. В своята същност явлението представлява компенсаторен метод, който покрива възникващите комуникативни дефицити при пресичането на вербален и невербален информационен поток. При комикса (както и при други хибридни жанрови формати) художест-

веното въздействие се постига чрез правилно премереното съотношение между текстова (вербална) и визуално-изобразителна (невербална) информация. Обединени, двете комуникативни модалности излъчват едно цялостно послание към адресата – което обаче невинаги изразява авторската интенция в пълнота. От една страна, изискванията на жанра за минимизиране на текстовото послание позволяват вербализирането само на релевантна информация, от друга страна – статичната картина не е в състояние да предаде акустична или кинетична информация. Тези ограничения на медията понякога водят до разминаване между идеен замисъл и реализация на посланието. Разминаването обикновено е в рамките на допустимия семантичен толеранс и не накърнява общия смисъл. Все пак усещането за перформативна недовършеност може да бъде намалено чрез използването на първични и вторични междуметия.

Извънсинтагматичните речеве единици предават информацията, която не е толкова съществена за посланието, че да бъде включена в текстовия корпус под формата на синтагма, и в същото време поради спецификата си не би могла да бъде част от визуалното изображение (звучи, движения, емоции). Междуметията не променят, а допълват и обогатяват визуалното изображение и вербалното послание.

Както първичните, така и производните междуметия имат семантично ядро, което имплицитно включва предикационен момент. В това отношение те се родят с глагола, който експлицитно се явява носител на предикация и семантичен център на изречението според зависимата граматика. Вундт причислява към класа на вторичните междуметия и императивните глаголни форми, както и звателните падежни форми (Вундт 1904, 309). В българското езикознание подобно обединение прави Миркович (1860, 48). Балан също смята, че повелителните глаголни форми имат междуметиен характер (Балан 1940, 372). Такова съотнасяне е обосновано дотолкова, доколкото и междуметията, и императивните глаголни форми са предикативни центрове и могат да функционират като холофрази – тоест те са способни самостоятелно, без да бъдат свързани с други речеве единици, да изразят пропозиция. Междуметието като еднословно изказване има статуса на изреченски еквивалент и се разглежда от повечето автори като потенциална синтагма.

По силата на вътрешно родство с глагола, производните междуметия се образуват много често на глаголна основа и изразяват предикацията, заложена в семантичната структура на съответния глагол, по един минимистичен начин. Употребата на отглаголни междуметия в ко-

микса е свързана пряко със значението на съответната лексикална единица – това най-често са звукоподражателни глаголи или глаголи, обозначаващи движения и промени във физическото и душевното състояние. Тяхното значение се явява основополагащо за значението на производното междуметие.

За първи път глаголни основи с илюстративен, междуметийен характер се появяват в англоезичните комикси. От морфологична гледна точка въвеждането им няма иновативен характер, тъй като глаголната основа (заедно с частицата *to*) в английския език е и основна форма на глагола, а употребена без частицата *to* тя има и номинативно значение. Тъй като строежът на английския език е аналитичен и нулевата парадигматика на флексията по принцип е характерна за английския глагол, междуметийната функция на глаголната основа не се възприема като морфологичен оказионализъм и се налага успешно и трайно в комикса.

Това речево явление, което се появява закономерно и ненатрапчиво в англоезичното пространство като естествена последица от особеностите на английския морфологичен инвентар, се оказва сериозно предизвикателство за преводачите, превеждащи английски текстове на синтетични езици, където глаголна основа с нулева флексия не се използва самостоятелно или има силно ограничена сфера на употреба. Когато през шейсетте години на миналия век в Германия се появява немскоезичната версия на американското списание *MAD*, първоначално преводачите дори не се опитват да намерят немски еквиваленти на отглаголните междуметия. „Ние просто пропускахме всички по-сложни езикови явления... Не описвахме нищо, не променяхме звукоподражанията. Оставяхме непроменени думи като *CRASH...*” (Херберт Фойерщайн, дългогодишен главен редактор на немскоезичното издание на *MAD*, в интервю за списание „Титаник”, бр. 10, 1995 год.). Впоследствие обаче редакторският колектив променя концепцията си относно списването на изданието и си поставя за цел максимално адаптиране на текстовете към немския като език-цел. Това води до въвеждането на нетипичната за немския език нефлектирана глаголна основа като преводен вариант на английските отглаголни междуметия. Появата на първите немски еквиваленти през седемдесетте години на 20. век предизвиква бурни реакции сред масовата публика. Авторските междуметия на Херберт Фойерщайн (по това време все още главен редактор на *MAD*) и Ерика Фукс (преводачка на списанията „Доналд Дък” и „Мики Маус” на немски) не само се радват на широка популярност, а и употребата им

става емблематична за младото поколение по това време. Тъй като се касае за въвеждане на нова граматична форма, се появяват и съответни лингвистични термини за обозначаване на новото явление – *инфлексив*, *дескриптив*, а дори и *ерикатив*, в чест на Ерика Фукс. Авторските отглаголни междуметия (*lechz, hechel, grins* и мн. др.), появили се през седемдесетте години на двадесети век, и до днес се употребяват масово, а деглутинацията на глаголната флексия с цел минималистично описание на речевия контекст е масова практика сред немскоезичните КОК потребители.

2. Категориална принадлежност и терминология

От лингвистична гледна точка естествено възниква въпросът за категориалната принадлежност на речевите единици, получени чрез деглутинация на глаголната флексия. Сред езиковедите, занимавали се отблизо с тяхната проблематика, няма единно мнение относно съотнасянето им към даден лексикален клас и съответната терминология. Зорниг предлага няколко дефиниции: „лексиализирани дескриптивни шаблони”, „дескриптивни коментиращи мета-междуметия”, „вторично мотивирани симптомо-дескриптивни междуметия”, „съдържателни междуметийни единици” (вж. Зорниг 1986, 40–54; 91). По подобен начин ги разглежда и Хавлик, който говори за „описателни звукоподражания” (Хавлик 1981, 38). За Бургер те са „съкращения на съществуващи деятелни глаголи” (Бургер 1980, 64). Елих ги нарича „архи-думи”, свързвайки ги с пражките структуралисти и тяхното понятие „архи-форма” (Елих 1986, 264). Не липсва и скептицизъм – Грос (1988, 193) ги определя като „осакатени словоформи”, образувани по неудачна аналогия спрямо основната форма на английския глагол.

Буркхардт предпочита по-неутралното определение „девербални (отглаголни) междуметия”, изхождайки от функционалните им параметри и глаголния им произход (Буркхардт 1998, 58). Това е и основният термин, използван в тази статия, тъй като в българското езикознание тези речеви единици все още не са подробно проучени и терминологизирани, въпреки че се използват все по-често и в българоезичната КОК. Русинов ги нарича „глаголно-междуметни думи”, отреждайки им място между глаголната и междуметната система (Русинов 1966, 47). Често те се дефинират не като междуметия, а като вербални описателни заместители, морфеми с функцията на експресивни глаголни синоними (Кирова 2001) или просто като глаголни основи. Тилков, Стоянов и

Попов говорят за първични (същински) и производни междуметия, но разглеждат производните като пълнозначни думи, които напълно са изгубили номинативното си значение и словообразователните си способности и в същото време са засилили до краен предел емоционално-експресивната си функция (*о, боже! майчице!* и пр.) (Тилков/ Стоянов/ Попов 1983, 469 –472). Оказионалните отглаголни междуметия, използвани в КОК, се отличават с това, че напълно или отчасти запазват семантичното си съдържание.

3. Отглаголните междуметия в българоезичната КОК

Словообразователният модел на деглутинация на глаголната флексия, вероятно повлиян от английския език, се оказва изключително продуктивен и в съвременния български език.

Вторичните междуметия, доскоро ограничени до малък брой конвенционализирани шаблони, използвани предимно в комиксите и в детската реч, съответно литература (*люш-люш, скок-подскок* и др.), се използват масово в българоезичната КОК. Образоването на вторични междуметия от най-различни по вид глаголи до голяма степен се е превърнало в част от речевата норма за българските интернет потребители:

Така и не пропих – неприятен ми е вкусът на алкохола, нито пък пропуших (каил, гадост), оффф, а пък джойнта... пушнах няколко пъти (материал от izworite.com)

(...) направо няма да те позная :ококор: (материал от bidbillionka.blog.bg)

Мълчанието е злато. Усмих (материал от hulite.net)

Някои от тези единици са оказионални формирования, създадени в рамките на конкретен речеви контекст. Други до известна степен са конвенционализирани и се използват от голям брой потребители – в интернет търсачката Гугъл *усмих* се отчита с почти 2000 случая, а за *въздъх* съответно броят на употребите е над 1000.

3. 1. Морфологично-семантични особености

Очевидно, въпреки неутрализацията на глаголната парадигма, отглаголните междуметия са запазили напълно семантичното съдържание на изходната дума, което релативира тяхната принадлежност към

класа на междуметията. Действително, едно такова съотнасяне е оправдано само по силата на формални (но не и семантични) разграничителни признаци. Такива формални признаци са:

- **Формална неизменяемост**

Деглутинацията на глаголната флексия води до нулева парадигматика, което приравнява получените речеви единици с другите неизменяеми части на речта в българския език – наречия, предлози, съюзи, частици.

- **Холофразовост**

Междуметията винаги имат свое ударение в потока на речта. От лингвистична гледна точка и вторичните, и първичните междуметия имат статуса на изреченски еквивалент, което обяснява и тяхната синтактична самостоятелност. Производните междуметия в КОК често са отделени от текстовия корпус с тирета, кавички или звездички. При производните междуметия, макар и по-рядко в сравнение с първичните, може да се наблюдава геминация (удвояване).

- **Функционална аналогия**

Синтагматичното поведение на вторичните междуметия най-често съвпада с това на първичните – включени в синтагма, те функционират като емоционални, експресивни глаголни и номинативни синоними. В същото време обаче отглаголните междуметия, използвани в интернет текстовете, имат и свои специфични допълнителни параметри на употреба, които ще бъдат разгледани по-нататък.

Признаците, които отличават отглаголните междуметия, използвани в киберпространството, от първичните междуметия, са следните:

- **Автосемантичност**

Парадигматичната семантична структура на непроизводните междуметия е дифузна и многопластова. Отглаголните междуметия имат ясно диференцирано семантично съдържание, което в повечето случаи съвпада с лексикалното значение на изходния глагол и е разпознаваемо извън конкретния ситуативно-речеви контекст. Тяхната предикативност е експлицитна, за разлика от първичните междуметия, където предикативността е имплицитна.

- **Морфематичност**

Първичните междуметия нямат никаква морфологична връзка с други лексикални единици. Тази аморфематичност обуславя техния универсален характер – формативната им структура бележи определени сходства и аналогии в различните езици. За разлика от тях, производните

междуметия са генетично свързани със словното богатство на съответния език. Те също така все още пазят някои морфологични признаци, присъщи за глаголите – вид, наклонение, преходност и непреходност. Формалният състав на производните междуметия варира в различните езици, въпреки сходния съдържателен план и мотивация.

• Фonetична парадигматичност

При изговор първичните междуметия често се отклоняват от фонетичните норми на езика и затова обикновено не могат да бъдат приведени в писмен вид, без да изгубят част от конотационната си окраска. Вторичните, поради морфологичната си свързаност с останалия лексикален инвентар, са изцяло съобразени с фонетичната система и по тази причина могат да бъдат представени в писмен вид, без да изгубят индивидуалния си характер. Непроизводните междуметия се срещат по-често в устната реч, а производните (в частност – отглаголните) – в писмената.

3. 2. *Функции на отглаголните междуметия в контекста на КОК*

3. 2. 1. *Компенсаторни функции на отглаголните междуметия*

Не само безпроблемната графична конвертируемост обуславя високата честота на употреба на отглаголни междуметия в българските чат текстове. Както и при комиксите, тук описателните холофрази изпълняват компенсаторна функция. Включването на компенсаторни механизми се налага поради недостига на физическа реалност при КОК.

Според Рейд (1991) езиковият код предава около половината от информацията, която двама общуващи усвояват при разговор лице в лице. Останалата част от информацията се съдържа в социални и комуникативни маркери като облекло, възраст, пол, изражение, жестове, интонация и пр. Физическото тяло е носител на социална знаковост, то носи белезите на интеракционната активност на личността и е модулируем резултат от жизнения стил и стандарт (Функен 2003, 282–283). Синхронното общуване се крепи на наличието на тези невербални и паравербални индикатори. Те оптимират разбирателството между общуващите. При чат разговора такива индикатори липсват, а това релативира значението на изписания текст и затруднява комуникационния обмен. Кизлер, Зигел и Макгайър описват четири характеристики на КОК, които я отличават от конвенционалните форми на вербална интеракция: отсъствие на регулативен фийдбек (кимане с глава, поглед), драматургична слабост (интонация, мимика, жестика), липса на указа-

телни социални маркери (облекло, пол, възраст), анонимност (Кизлер/ Зигел/ Макгайър 1984, 1126).

В същото време невербалните и паравербалните знаци издават много повече за комуникаторите от това, което те биха искали да покажат, а се явяват и средство за социален контрол. При комуникацията лице в лице те поддържат и коригират казаното, като говорят за валидността на текста и определят модуса, в който той трябва да се тълкува. Потребителите на КОК неутрализират тези липси, като създават алтернативни методи за предаване на невербална и паравербална информация.

Тук трябва да се отбележи, че киберкултурата все още е сравнително ново обществено явление, което не е придобило окончателния си формат. КОК представлява феномен в развитие, чиято онтогенеза протича буквално пред очите ни. Формално-семантичните структури, съставляващи чат разговора, съдържат нововъведени знакови единици, които не са достатъчно затвърдени в употребата си, за да се превърнат в окончателни конвенционални кодове. Като всяка нова социално-лингвистична система, която се намира в динамичен процес на формиране и утвърждаване, КОК е отворена за нововъведения и експерименти от страна на своите потребители. Чатърите сами създават така наречения “нетикет”, т. е. правилата на интеракция в техния социолект. Творчеството се толерира и поощрява, казионалният код често не се възприема като такъв и с лекота се интегрира в чат културата. Виртуалните комуникатори са развили икономична графична система за обмен на информацията, която при едноканална, хомоматерийна комуникация се предава изключително чрез невербални и паравербални сигнали. Чрез тези компенсаторни механизми характеристиките на устната реч и в частност на разговора лице в лице навлизат във виртуалната реалност.

В момента в киберпространството паралелно съществуват няколко похвати за предаване на невербална и паравербална информация, като предпочитанията към всеки от тях са базирани на субективен избор, а не на степента на конвенционализация.

Някои софтуери предлагат т. нар. емотикони – иконични знаци, заместващи невербални комуникационно-ситуативни моменти – усмивка, целувка, гневно изражение, чаша с кафе и пр. Семантичното съдържание на тези изображения обаче е твърде обширно и дифузно, пък и те самите са твърде малко на брой, за да обхванат целия диапазон от невербални и паравербални кодове, които заедно с говорния акт състав-

ляват комуникационния поток при традиционния разговор. Същото важи и за повечето договорени начини на графично изразяване, използвани в социолекта на чатърите и различните похвати за минимизация на речта. В това отношение отглаголните междуметия се отличават със своето потенциално многообразие (от всеки глагол може да се образува вторично междуметие) и със своята семантична конкретика.

Основните компенсаторни функции на отглаголните междуметия са:

- Предават информация, която при устно общуване се предава чрез непроеизводно междуметие.

Както вече беше споменато, първичните междуметия са предпочитани в устната реч, а вторичните – в писмената. Това е така, защото първичните междуметия от фонетична гледна точка имат парасистемен характер, който трудно може да се предаде чрез графичната система на езика. Тяхното привеждане в писмен вид е условно и често – недостоверно и неразбираемо за реципиента. От друга страна, разговорната реч е наситена с първични междуметия. В чат разговора тези междуметия, особено при частична или нулева графична конвертируемост на формата, могат да се предадат чрез описателно отглаголно междуметие.

Ще кажа само едно за туй GX – бльооооок (първично междуметие, условно приведено в писмен вид) **повръщ*повръщ** (отглаголно междуметие – алтернатива спрямо първичното) (материал от <http://seto.myfreebb.com>)

Въздиш (отглаголно междуметие, замества въздишка) *Нощем до късно не заспивам и само мисля си за теб ...* (материал от artline-comics.com/forum)

- Заместват отглаголно съществително име

Най-честата причина за тази субституция е основният принцип за най-малкото усилие и свързаната с него езикова икономия – с премахването на глаголната флексия думата се съкращава с няколко знака, съответно няколко удара по клавиш. Най-продуктивният модел за образуване на отглаголно съществително в съвременния български език е суфигирането, при което се прибавят морфемни и думата се удължава. При КОК обаче бързината на изписване е важен фактор, затова потреби-

телите предпочитат оказионални номинативни единици, образувани чрез редукция на флексията и конверсия:

*Ей, много **Влюб** (вместо: влюбвания) се насъбра напоследък... да видим къде ще избие Ероса. ...* (материал от *hulite.net*)

*Хихи, и аз взех да опитаме пюренце... То беше **плюв** и **повръщ** (вместо: плюене и повръщане) – от 2 лъжички...моркови...леле! Като го опитам...ау, каква гадост!* (материал от *bg-татта.com*)

Тук роля играе и индивидуалният афинитет на общуващите към подобен тип единици. Елих (1986, 264) свързва употребата на производни междуметия с езиковата игра, която също е въпрос на субективно предпочитание.

- Заместват глагол или синтагма

Тук причината за заместването може да бъде отново езикова икономия.

*Нели, разбираме те, но не те понасяме. Айде, **разкар**.* (материал от *forum.skycode.com*)

Много по-често обаче отглаголното междуметие предава информацията, която при устно общуване би била предадена чрез невербални и паравербални маркери. При акустичен, визуален и тактилен контакт между комуникиращите отпада необходимостта от вербално описание на моториката, съпътстваща говорния акт.

*Хубаво си ги наредила думите! Зазиданата ми тя...(**погал** по бретона)* (материал от *hulite.net*)

*... аспирин **псув** бира водка **псув**...* (материал от *Forums. Games.BG*)

В интернет текстовете могат да се срещнат и сложни оказионални единици с описателна функция. Те се получават при сливането на синтагми в един цялостен комплекс, при който подлогът по правило липсва, глаголната основа е структурно-организиращ център и заема начална позиция, а сказуемните допълнения са прилепени към нея според синтагматичната си последователност:

... *защо попитах :посинглаватаспенел:* (материал от *emm.blog.bg*)

... *потъркочички:* (материал от *bidbillionka.blog.bg*).

При тези комплекси върху вербалния код се наслаждава допълнителна конотация. Сливането на отделните лексикални компоненти изразява иконично идеята за цялостност, единност и завършеност на описваното действие. В този случай речевото явление започва да излиза извън тесните рамки на чисто компенсаторната функция.

3. 2. 2. Абсолютни функции на отглаголните междуметия

Освен компенсаторна, отглаголното междуметие може да има и абсолютна функция като самостоятелно речево явление със собствена стилистично-комуникационна роля. В този случай вторичното междуметие не замества вербални и невербални кодове, а има своя специфична сфера на употреба. То би могло например да даде вербален израз на явления, които не могат да бъдат регистрирани чрез сензорни възприятия, например душевни състояния и промени у отправящия съобщението.

Synthy : **влюб!** влюбих се. Много харесвам, много! (материал от *photo-cult.com*)

Възмут* айде лека ви ноц

И плашат с бан! **Разтрепер*** (материал от *www.cosmopolitan.bg*)

Ама вие четете ли изобщо лит. критика? ***потръп*** (материал от *bukvite.com*)

На пръв поглед изглежда, че тези отглаголни междуметия могат да бъдат заместени с изречение. Но всъщност разгръщането им в синтактична конструкция би неутрализирило един важен аспект от тяхната знаковост, а именно – тяхната иконична функция. Синтагмата, поради своята времева, съответно пространствена, протяжност не би могла да наподобява идеята за промяна, която се извършва в рамките на много малък времеви интервал. Емоционално-менталните процеси протичат спонтанно и мигновено, затова те могат да бъдат представени иконично единствено чрез единици с максимално съкратена, минимистична фор-

мативна структура, каквито са междуметията. При отглаголните междуметия се получава преплитане на иконичната знаковост, която изразява идеята за краткост, мигновеност на промяната, и вербалната символична знаковост с нейната семантична конкретика.

Друга специфична функция на отглаголните междуметия, базирана на контекстоизграждащата им роля в КОК, е манипулиране на събеседника чрез изграждане на спекулативен речев контекст.

Поради невъзможността за социален контрол и санкции над речевата ситуация общуващите виртуално могат съзнателно да подадат невярна информация с цел да инсинуират обстоятелства и да представят фалшива идентичност. По този начин се моделира виртуална реалност, която не съвпада с истинската.

Липсата на физически социален контекст освобождава общуващите от културните ограничения, конвенции и очаквания, които управляват общуването лице в лице. Като последица се наблюдава характерната за КОК фриволност в установяването на контакти и свръхускоряване на междуличностните процеси – потребителите бързо развиват фамилиарни и дори интимни взаимоотношения с непознати виртуални събеседници. В киберпространството също така отпадат нормираните граници между приемливо и неприемливо социално поведение. Потребителите могат да експериментират с различни аспекти на своята личност. Възможността за пълна анонимност, отсъствието на обществени ограничения и пространствената дистанция между виртуалните събеседници може да доведе до чувство за физическа недостъпност и безнаказаност дори при неискрено или криминогенно поведение.

В киберпространството възможността за манипулиране на събеседника е несравнимо по-голяма, отколкото при реален разговор лице в лице, и това се дължи отчасти на симулираната спонтанност и естественост на виртуалния разговор. Комуникативната ситуация при КОК се изгражда единствено чрез текста, който тече на екрана (Кирова 2004). Създаването на писмен текст винаги е съзнателно действие, лишено от спонтанността на устния разговор. Докато традиционното общуване лице в лице е смесица от волеви и неволеви реакции, форумното и чат общуване в интернет представлява предварително обмислена селекция на езикови и графични структури, които служат на специфичните намерения на общуващите. Боравенето с хардверна техника винаги е акт на волята, дори когато кибертекстът създава лъжливото впечатление за спонтанност. Поради невъзможността за акустично-визуален контрол над речевата ситуация от страна на събеседника, общуващите могат да

изберат кои свои емоции и настроения да споделят и кои – да прикрият. Те също така могат да изразяват фалшиви, неотговарящи на истината чувства и реакции, с цел да манипулират отсрещната страна.

Канадският социолог Маклуън (1962, 31) разглежда медията като разширение на сетивните органи и частите на тялото, а електричеството – като разширение на централната нервна система, и това му дава основание да дефинира електронизираното общество като „глобално село” (*Global Village*). Разширението не е резултат от проекция на отделните органи върху медията, а по-скоро вид „ампутация”, в резултат на която техниката приема функциите на сетивата и телесните части. При КОК на мястото на естественото тяло се появява опционално тяло, което, за разлика от физическото, е не само отчасти, а напълно податливо на промяна и контрол. Същото важи и за социалното поведение в киберпространството. Сливането на електронната медия и физическото тяло при липса на обществени ограничения дава възможност за изграждане на безкраен брой виртуални идентичности.

Алтернативната идентичност и симулираната спонтанност в КОК закономерно се проявяват и при виртуалните методи за предаване на паравербална и невербална информация – емотикони, договорени графични знаци и описателни междуметия. Докато при общуване лице в лице фалшът може да бъде усетен, електронната медия унифицира емоционалните послания, така че различаването между искреност и неискреност често е невъзможно, особено когато се комуникират неволеви реакции. Едно отглаголно междуметие от типа на *усмих* поради своята контекстоизграждаща функция по еднакъв начин придава приветливост на изказването, независимо дали отправителят се усмихва или не:

Прегръд, целув, усмих* ... Целув* на всички. Гуш. Ах, колко ми е хубаво, че сте тука. Страхотни сте. (материал от *bukvite.com*)

Браво на Администрацията, даже прегръци*, целув* и поздравл* (материал от *bukvite.com*)

...бе адаичеeeeeee (...) и аз много си те обичам, ти си си моя Слънчо
Целув, целув, целув (материал от *forum.slavishow.com*)

В този смисъл отглаголните междуметия в КОК имат и допълнителна функция – прикриване или симулиране на емоции и волева,

съответно неволева моторика, с цел манипулативно изграждане на определен ситуативен контекст. Неискреността при КОК може да варира от артистична анонимност до болестни проявления на раздвоение на личността.

4. Заключение

Използването на отглаголни междуметия в КОК е сравнително ново речево явление, което запълва някои комуникативни дефицити, породени от недостига на физическа реалност при виртуалното общуване. Образуването на такива единици и включването им във форумен или чат разговор е актуална тенденция, която постепенно се превръща в речева норма за потребителите на КОК. Отглаголните междуметия изпълняват компенсаторна функция, като заместват първични междуметия, съществителни, глаголи или синтагми, с цел минимизация на езиковите структури и предаване на невербална и паравербална информация. Освен това те имат свои специфични параметри на употреба, например чрез преплитане на вербална и иконична знаковост могат да изразят идеята за душевна промяна, а чрез симулиране на спонтанност и подаване на невярна невербална и паравербална информация служат за изграждане на манипулативен речеви контекст и представяне на фалшива идентичност. Манипулативната употреба на отглаголните междуметия е възможна поради особеностите на общуването в киберпространството – липса на обществени ограничения, отсъствие на традиционните перцептивно-предавателни канали, възможност за пълна анонимност.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Балан 1940:** Балан, Ал. Т. Нова българска граматика. София, 1940, с. 372.
- Бургер 1980:** Burger, H. Interjektionen – eine Randwortart? In: H. Sitta (Hrsg.): Ansätze zu einer pragmatischen Sprachgeschichte. Tübingen 1980, с. 53–69.
- Вундт 1904:** Wundt, W. Völkerpsychologie. Eine Untersuchung der Entwicklungsgesetze von Sprache, Mythos und Sitte. Leipzig 1904, S. 309.
- Грос 1988:** Groß, M. Zur linguistischen Problematisierung des Onomatopoetischen. Buske Verlag, Hamburg 1988, S.
- Елих 1986:** Ehlich, K. Interjektionen. Max Niemeyer, Tübingen 1986, S. 264.

Зорниг 1986: Sornig, K. Holophrstisch-expressive Äußerungsmuster. Institut für Sprachwissenschaft der Universität Graz, 1986, S. 40–54; 91.

Кизлер/ Зигел/ Макгайър 1984: Kiesler, S., Siegel, J., McGuire, T. W. Social Psychological Aspects of Computer-mediated Communication. American Psychologist Volume 39, Number 10, October 1984, p. 1126.

Кирова 2001: Кирова, Л. Особенности на чат-раговора. – Електронно списание LiterNet, 12.07.2001, № 7 (20).

Кирова 2004: Кирова, Л. Чатът – реалност, сътворяваща се от текст. – Електронно списание LiterNet, 13.06.2004, № 6 (55).

Кирова 2007: Кирова, Л. Електронният форум като жанр на компютърно опосредстваната комуникация. – Електронно списание LiterNet, 29. 06. 2007, № 6 (91).

Маклуън 1962: McLuhan, M. The Gutenberg Galaxy. London: Routledge & Kegan Paul, 1962, p. 32.

Миркович 1860: Миркович, Д. Г. В. Кратка и методическа българска граматика. Книгопечатница Д. Цанков, Цариград – Галата, 1860, с. 48.

Михайлова 2000: Михайлова, Н. Интернет – минимизация на езика. – Електронно списание LiterNet, 10. 08. 2000, № 8 (9).

Рейд 1991: Reid, Elizabeth M. Electropolis: Communication and Community On Internet Relay Chat. Copyright 1991, University of Melbourne 1991.

Русинов 1966: Русинов, Р. Към въпроса за преминаването на пълнозначни думи в категорията на междуметията. – Български език и литература, кн. 4–5, 1966, с. 47.

Тилков/ Стоянов/ Попов 1983: Тилков, Д., Ст. Стоянов, К. Попов. Граматика на съвременния български книжовен език, том II Морфология, изд. на БАН, София, 1983, с. 469–472.

Функен 2003: Funken, Chr. Digitale Identitäten. In: Medienidentitäten, Hrsg. Winter, C./ Thomas, T./ Nepp, A., Herbert von Halem Verlag, Köln 2003, S. 282–283.

Хавлик 1981: Havlik, E. J. Lexikon der Onomatopöien. Die lautimitierenden Wörter im Comic. Verlag Dieter Fricke, Frankfurt am Main 1981, S. 38.